

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Boltayev Nurali Shiramatovich

Toshkent davlat agrar universiteti,

Biznesni boshqarish kafedrası dotsenti i.f.f.d. (PhD)

E-mail: nurali.boltayev1991@gmail.com

Annotatsiya

Jahonda aholi bandligini ta'minlash, ularning yashash farovonligi darajasini oshirish borasida davlatlar turli xil yo'llardan foydalaniladi. Respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi bandligini ta'minlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, sohalarga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, mavjud resurs salohiyatidan unumli foydalanish, kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda iqtisodchi olimlar tomonidan olib borilgan ishlarni tahlil qilgan holda amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, rivojlantirish, bandlik, aholi, qo'llab-quvvatlash, boshqarish, tahlil, strategiya.

Аннотация

В мире для обеспечения занятости населения и повышения уровня их благосостояния страны используют различные подходы. В нашей республике разработаны практические предложения и рекомендации на основе анализа работы экономистов и поддержки малого бизнеса со стороны государства. Эти меры включают обеспечение занятости населения через развитие малого бизнеса и частного предпринимательства, повышение производственной эффективности, внедрение современных технологий в различные отрасли, а также рациональное использование имеющихся ресурсных потенциалов.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, развитие, занятость, население, поддержка, управление, анализ, стратегия.

Annotation

In the world, countries use different approaches to ensure employment of the population and increase their level of well-being. In our republic, practical proposals and recommendations have been developed based on the analysis of the work of economists and support of small businesses by the state. These measures include ensuring employment of the population through the development of small businesses and private entrepreneurship, increasing production efficiency, introducing modern technologies in various industries, as well as rational use of existing resource potential.

Keywords: small business, private entrepreneurship, development, employment, population, support, management, analysis, strategy.

KIRISH

Jahon mamlakatlarining globallashuv sharoitida aholi bandligini ta'minlashning zamonaviy shakli sifatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni o'rni tobora ortib bormoqda. Fan-texnika taraqqiyotining jadal rivojlanishi, raqamli iqtisodiyotning

dunyo mamlakatlari iqtisodiyotida ajralmas qismiga aylanishi natijasida aholi farovonligini ta'minlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda dunyo bo'yicha 358 million kichik biznes va xususiy korxonalar mavjud bo'lib, bu ko'rsatkich 2020-yilga nisbatan 91,6 foizga ko'paygan. Mintaqalar bo'yicha tahlil qilinganda, eng ko'p kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari Osiyo qit'asida tashkil etilgan[1].

Hozirgi kunda dunyo aholisi 8 milliarddan ortiq kishini tashkil etmoqda. Bunday shiddat bilan o'sib borayotgan aholini oziq-ovqat mahsulotlari va ish bilan bandligini ta'minlash butun dunyo mamlakatlarida dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Dunyoda surunkali ocharchilikda yashayotgan aholi soni esa 828 milliondan ortiq kishini tashkil etadi. Bundan ko'rinib turibdiki, aholi soni oshgani sayin oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashda va daromadini oshirish bo'yicha bir qator muammolar yuzaga kelmoqda[2]. Shu bois, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish, jumladan, mahsulot ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirish, respublikamizda ishsizlik darajasini pasaytirish, aholi daromadlarini oshirish, o'rta mulkdorlar sinfini ko'paytirish, davlat tomonidan oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlanishi orqali ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son¹ Farmonida Oilaviy tadbirkorlik asosida bandlikni ta'minlashda oddiy "qo'l mehnati"dan — sanoatlashgan ishlab chiqarish bosqichiga o'tish, uskuna sotib olish uchun imtiyozli kredit miqdorini 100 million so'mgacha oshirish hamda Tadbirkorlik subyektlariga barcha xizmatlarni "yagona darcha" tamoyili asosida onlayn portal orqali ko'rsatish va xizmat ko'rsatish vaqtini o'rtacha 3 barobarga qisqartirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan[3]. Shuningdek, har bir oilaning tadbirkorlik bilan shug'ullanishi va barqaror daromad manbaiga ega bo'lishi uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida aholining moddiy sharoitlarini tubdan yaxshilash, turmush tarzi sifati va darajasida sezilarli ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilishini ta'minlash; aholining tadbirkorlik tashabbuslarini har tomonlama qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va amalga oshirishda tizimli amaliy yordam ko'rsatilishini ta'minlash; aholiga tadbirkorlik ko'nikmalarini o'rgatish va tegishli faoliyat turini tashkil qilishga amaliy yordam ko'rsatish; qo'shimcha ish o'rinlari va daromad ishlab topish imkoniyatini yaratish; mahallalarda yangi biznes faoliyati bilan shug'ullanishni boshlagan oilalarda mini-klasterlar tashkil etish; bozor infratuzilmasi obyektlari, xizmat ko'rsatish va servis shoxobchalarini barpo etish va boshqa chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Ilmiy tadqiqotimizning maqsadi — kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi bandligini oshirishda ta'sir etuvchi omillarni tadqiq qilish hamda uning nazariy jihatlarini tahlil qilish orqali ilmiy xulosa va tavsiyalar shakllantirishdan iboratdir.

¹ <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

ADABIYOTLAR TAHLILI

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida xususiy tadbirkorlik va kichik biznes korxonalarini zamonaviy boshqaruv mexanizmlari asosida mahsulot ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va aholi bandligini ta'minlash muhim hisoblanadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanadigan korxonalarining eksport-import operatsiyalari, investitsiyalarni jalb etish, qishloq joylarida resurs salohiyatidan foydalanish ko'lamini kengaytirish va imtiyozli kredit liniyalaridan samarali foydalanish orqali aholi farovonligini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 7-iyundagi «“Har bir oila-tadbirkor” dasturini amalga oshirish to'g'risida»gi, PQ-3777-son¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 31-yanvardagi “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida aholining biznes tashabbuslarini moliyalashtirishni takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-39-son² qarorlari hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlar respublikamiz aholisini yashash turmush-tarzini yaxshilash, ularning daromadlarini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat xizmat qilmoqda.

Y.Abdullayev, F.Karimov[4], S.G'ulomov[5], U.V.G'afurov[6], H.P.Abulqosimov, A.A.Qulmatov[7], M.M.Ibragimova[8] va boshqa iqtisodchi olimlarning ilmiy-tadqiqot ishlarida O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, iqtisodiyot tarmoqlaridagi samaradorligini oshirish yo'llari, aholi bandligini ta'minlashning ijtimoiy-iqtisodiy muammolari o'rganilgan.

METODOLOGIYA

Tadqiqot obyekti sifatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan yo'nalishlar belgilab olingan. Tadqiqotning predmeti bo'lib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi bandligini ta'minlash, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish, tadbirkorlikni tizimli yo'lga qo'yish jarayonlari hisoblanadi. Tadqiqotda kichik biznesni tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish, aholi bandligini ta'minlash yo'llarini tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, ma'lumotni guruhlash, analiz va sintez, induksiya va deduksiya usullari qo'llanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Har qanday tadbirkorlik ma'lum bir hududda: mamlakat, viloyat, shahar yoki qishloq miqyosida olib boriladi. Tadbirkorlik faoliyatini samarali olib borish uchun ma'lum bir ishchi muhiti bo'lishi kerak. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishiga undagi siyosiy tizimning barqarorligi katta ta'sir ko'rsatadi. Agar siyosiy tizim barqaror bo'lmasa, tadbirkorlar katta investitsiyalarni jalb qilmasdan yuqori darajadagi foyda olish maqsadida kichik muddatga mo'ljallangan turli xildagi operatsiyalarni amalga oshirishga harakat qilishadi. Siyosiy ahvolning barqarorligi

¹ <https://lex.uz/ru/docs/-3772869?ONDATE=03.04.2024>

² <https://www.lex.uz/uz/docs/-6862227>

tadbirkorga o'z faoliyatini strategik jihatdan loyihalashtirish, ya'ni uzoq muddatga mo'ljallangan ishlarni amalga oshirish imkonini beradi.

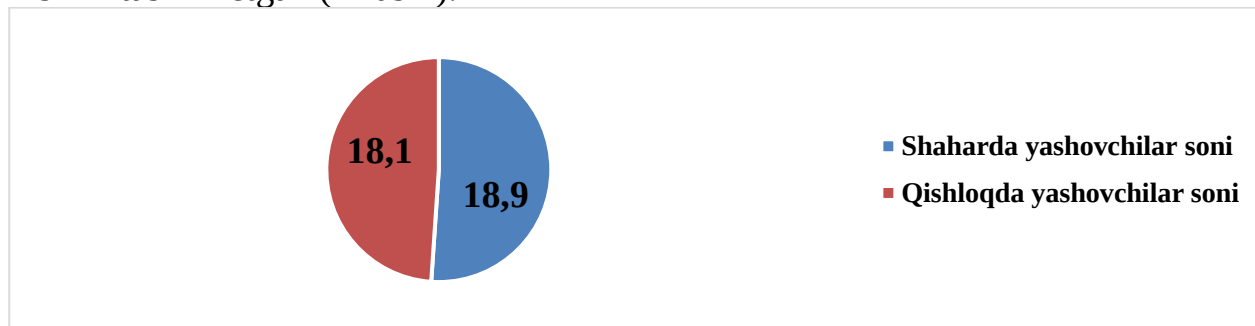
Ijtimoiy omil boshqalarga nisbatan o'zining tarkibi jihatidan anchagina murakkab hisoblanadi. Shuning uchun ham uning tarkibi ko'pgina elementlardan tarkib topadi. Agar tadbirkor ularni e'tiborga olmasa, kelgusida salbiy natijalarga olib kelishi mumkin. Quyidagilar bu omilning asosiy elementlari hisoblanadi:

- jamiyatda mafkuraning holati;
- milliy urf-odatlar;
- millatning madaniy va maishiy odatlari;
- atrofdagi kishilarning tadbirkor va tadbirkorlik faoliyatiga bo'lgan munosabati;
- davlatning tadbirkor va tadbirkorlik faoliyatiga bo'lgan munosabati.

Iqtisodiy omil bozordagi raqobatni va narx-navo holatini o'zida aks ettiradi. Narx-navo tizimi, o'z navbatida, narxlarning darajasi, ishlab chiqarish jarayoniga tadbirkor tomonidan jalb qilinayotgan ishlab chiqarish omillari, ishchi kuchi, kredit stavkasi miqdori hamda soliq va majburiy to'lovlarni o'z ichiga oladi. Bunda bozordagi raqobat shart-sharoitlari sifat va miqdoriy jihatdan tahlil qilib chiqiladi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2015-2030-yillar uchun mo'ljallangan "Barqaror rivojlanish maqsadlari" dasturida 17 ta global maqsadning birinchisi etib "Mamlakatlarda aholining kam ta'minlanganlik darajasini pasaytirish" maqsadini belgiladi. Shuningdek, mazkur hujjatda 8-maqsad sifatida "Samarali bandlikni oshirish hamda erkaklar va xotin-qizlarni munosib ish bilan ta'minlash asosida barqaror va keng qamrovli iqtisodiy o'sishga ko'maklashish maqsadi belgilandi[9].

Qishloq hududlarda yangi mulkdorlarning paydo bo'lishiga va o'z tadbirkorligini boshlashga qulay imkoniyat bo'ldi. Ya'ni, qishloq hududlarda yirik sanoat korxonalarining mavjud emasligi aholini bandligini ta'minlashda qiyinchiliklarga olib kelar edi. Yangi yaratilgan tizim esa, bandlik muammosini bartaraf etish imkonini bermoqda. Shuningdek, Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilning 1-aprel holatiga O'zbekiston Respublikasining aholi soni 37 mln kishini tashkil etadi. Shundan, ayollar soni – 18,4 mln kishi, erkaklar soni – 18,6 mln kishidan iborat. Shaharda yashovchilar – 18,9 mln kishi hamda qishloqda yashovchilar – 18,1 mln kishini tashkil etgan (1-rasm).

1-rasm. Shahar va qishloq joylarda yashovchilar soni to'g'risida ma'lumot (mln kishi)¹

¹ O'zbekiston respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlangan

Aholi sonining o'sib borishi natijasida hududlarda yangi ish o'rinlarini tashkil qilishda xususiylashtirish jarayonlari izchillik bilan amalga oshirilmoqda. Shu bilan bir qatorda, mahalliy va xorijiy investorlarni jalb etishning raqamlashtirilgan tizimi yaratilib, mahsulot ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishning zamonaviy shakllarini rivojlanib bormoqda. So'nggi yillarda aholining shahar joylarda yashash tendensiyasining kuzatilishi, qishloq hududlarining shahar tipiga o'tkazishi hamda qishloq hududlarida zamonaviy infratuzilma xizmatlari ko'rsatishning sifat bosqichiga o'tildi. Ya'ni, qishloq hududlarida shahardan qolishmaydigan darajada servis xizmatlari va ta'lim maskanlari barpo etilmoqda. Bu esa, qishloq hududlarda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Chunki, yirik ishlab chiqarish tashkilotlari va boshqa yo'nalishlardagi subyektlarga servis xizmatlarini ko'rsatuvchi kichik tadbirkorlik egalari kerak bo'ladi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda kichik biznesni rivojlantirish borasida juda ko'plab ishlar amalga oshirildi. Kichik tadbirkorlikni respublikamizdagi aholi bandligini ta'minlashda hissasi yuqori ekanligini ko'rishimiz mumkin bo'ladi (1-jadval).

1-jadval

Kichik tadbirkorlik subyektlarining jami bandlikdagi ulushi (%)

№	Hudud nomi	Yillar						Oxirgi 6 yilda o'rtacha (%da)
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	
	O'zbekiston Respublikasi	78	76,3	76,2	74,5	74,5	73,9	75,6
1	Qoraqalpog'iston Respublikasi	75,1	75,6	74,9	74,2	74,2	74,1	74,7
2	Andijon viloyati	84,2	81,7	82,1	80,8	80,7	80,2	81,6
3	Buxoro viloyati	78,5	76,5	76,1	74,9	74,2	74,3	75,8
4	Jizzax viloyati	80,9	79	79,7	78,4	78,8	77,3	79,0
5	Qashqadaryo viloyati	80	79	78,5	78,1	78,5	78,2	78,7
6	Navoiy viloyati	59,3	56,2	55	51,9	52,3	51,1	54,3
7	Namangan viloyati	83,5	83	82,8	81,6	82,2	81	82,4
8	Samarqand viloyati	84,5	83,1	82,8	81,7	81,5	80,9	82,4
9	Surxondaryo viloyati	80,9	79,4	79,6	78,2	78,4	76,9	78,9
10	Sirdaryo viloyati	78,8	77,4	76,4	74,5	74,4	72,9	75,7
11	Toshkent viloyati	75,1	73,2	72,8	70,8	69,8	70	72,0
12	Farg'ona viloyati	80,6	78,9	79,4	78,4	78,5	78,7	79,1
13	Xorazm viloyati	82,2	80,6	80,4	79,3	79,1	78,1	80,0
14	Toshkent shahri	56,7	53,1	53,7	49,7	50,2	50	52,2

Ushbu jadval ma'lumotlarida, oxirgi 6 yilda kichik tadbirkorlik subyektlarining jami bandlikdagi ulushi o'rtacha 75,6 % ni tashkil etadi. Hududlar kesimida Andijon viloyati 81,6 %, Namangan va Samarqand viloyati 82,4%, Xorazm viloyati 80,0 %, Tashkent shahri 52,2 %.

Fargʻona viloyati 79,0 % bilan eng yuqori koʻrsatkichlar ega hisoblanadi. Toshkent shahri 52,2 % va Navoiy viloyati 54,3 % bilan eng quyi koʻrsatkichlarga ega. Bu albatta, vodiy viloyatlari azal-azaldan kichik biznes va oilaviy tadbirkorlik yoʻnalishlarida peshdaqam hisoblanadi. Toshkent shahri va Navoiy viloyatida esa aholining asosiy qismi yirik sanoat korxonalari, zavodlarda bandligi sababli kichik tadbirkorlikning ulushi kam hisoblanadi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni har tomonlama qoʻllab-quvvatlash va uzoq muddatli ragʻbatlantirish, ularning faoliyati uchun qulay muhit yaratish borasida amalga oshirilayotgan tadbirlar natijasida 2022-yilda 10 mln.dan ortiq fuqarolarning bandligi taʼminlandi (2-jadval).

2-jadval

Kichik tadbirkorlik subyektlarida band boʻlganlar soni (ming kishi)¹

№	Hudud nomi	Yillar					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Oʻzbekiston Respublikasi	10541,5	10128,8	10318,9	9865,7	10080,6	10131,1
1	Qoraqalpogʻiston Respublikasi	486	532,8	532,9	524,8	521,6	528,9
2	Andijon viloyati	1110,4	1035,3	1054,6	989,9	1020	1040
3	Buxoro viloyati	648,7	619,8	606,9	590,5	576,8	579,6
4	Jizzax viloyati	378,7	384,5	427,2	418,7	434,1	422,6
5	Qashqadaryo viloyati	973,9	965,8	958,1	914,1	943,7	943,8
6	Navoiy viloyati	250,6	229,3	227	207,4	214,5	209,7
7	Namangan viloyati	863,9	872,3	914,7	888,4	907,7	891,9
8	Samarqand viloyati	1286,9	1216,1	1205,5	1158,3	1174,7	1197,8
9	Surxondaryo viloyati	802,6	781	814,9	770,3	785,5	773,6
10	Sirdaryo viloyati	278,4	274,2	267,4	247,5	248,7	244,1
11	Toshkent viloyati	968,5	898,8	897,8	833,4	853,3	843,3
12	Fargʻona viloyati	1229,3	1144,5	1185	1136,3	1164,7	1190,4
13	Xorazm viloyati	599,2	573,4	591,9	567,9	574,3	579,3
14	Toshkent shahri	664,4	601	635	618,2	661	686,1

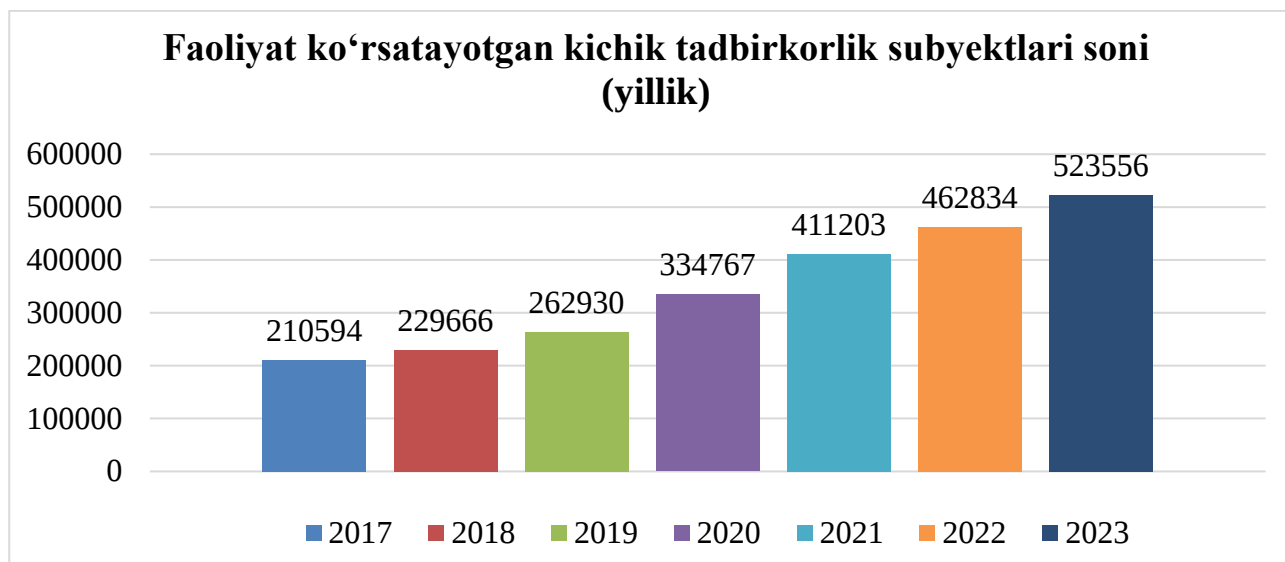
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotni rivojlantirish, aholi bandligi va daromadlarini oshirishda muhim omildir. Ushbu soha vakillarini har taraflama qoʻllab-quvvatlash maqsadida oxirgi yillarda hukumat tomonidan farmon va qarorlari qabul qilindi. Chunki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik orqali bandlik muammosi qisqa vaqtda bartaraf etish imkoniyati paydo boʻladi.

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qoʻllab-quvvatlashga qaratilgan chora-tadbirlar, ayniqsa, biznes loyihalarini xorijiy kredit liniyalari orqali moliyalash uchun yurtimizda yaratilayotgan qulay investitsion muhit

¹ Oʻzbekiston respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi maʼlumotlari asosida tayyorlangan

kelgusida YaIMdagi ulushini ortishiga, Shuningdek, aholini ish bilan ta'minlashdagi muammolarni ijobiy hal etishga yordam bermoqda.

Kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan aholini bandligini ta'minlash, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish ishlari zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilmoqda. Oxirgi yillarda oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash maqsadida olib borilgan islohotlar natijasida kichik tadbirkorlik subyektlari o'sish tendensiyasiga ega bo'lmoqda (2-rasm).

2-rasm. Faoliyat ko'rsatayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari soni to'g'risida ma'lumot¹

2023-yilda faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari 523556 tani tashkil etib, 2017-yilga nisbatan 2,5 barobarga oshgan. Kichik tadbirkorlik subyektlarining soni har 1000 aholiga 14,0 birlikni tashkil qilmoqda. Shuningdek, har yili oilaviy tadbirkorlik subyektlarini tashkil etish maqsadida hududlar kesimida chora-tadbirlar dasturi ishlab chiqilmoqda. O'zbekiston – 2030 strategiyasida aholi daromadlarini oshirish va kambag'allik darajasini keskin kamaytirish vazifalari belgilangan.

Ma'lumki, biznes tovarlar (xizmatlar)ni ishlab chiqarish va bu jarayonda ishtirok etuvchi manfaatdor ishtirokchilar o'rtasidagi munosabatni tavsiflaydi. Biznesning umumiy belgilari: foyda olish uchun xo'jalik sohasida faoliyat yuritish; iqtisodiy erkinlik; faoliyatning innovatsion va tavakkalchilik xarakteriga egaligidir. Shu bois, respublikamizda kichik tadbirkorlik subyektlarini biznesning yuqori shakli sifatida ko'rib, ushbu tarmoqni rivojlantirishga e'tibor berilmoqda.

Aholining umumiy daromadlari oshgani bilan ularning iqtisodiyot tarmoqlarida band bo'lishi ham muhim omil hisoblanadi. Shu bois, kichik tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan aholini iqtisodiyotning turli soha va tarmoqlarida bandligini ko'rishimiz mumkin bo'ladi (3-jadval).

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlangan

Bandlarning iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha taqsimlanishi (ming kishi)¹

№	Sohalar nomi	Yillar					2022-yilda 2018-yilga nisbatan o'zgarishi (+;-)
		2018	2019	2020	2021	2022	
1	Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	3537,2	3544,6	3499,2	3414,7	3438,7	-98,5
2	Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	78,7	84,8	92,5	94	57,5	-21,2
3	Ishlab chiqarish sanoati	1598,3	1612,9	1597,7	1642,4	1630,1	31,8
4	Qurilish	1205,5	1324,6	1305,6	1350,8	1314,3	108,8
5	Professional, ilmiy va texnik faoliyat	141,5	140,9	131,6	138	135,7	-5,8
6	Boshqarish bo'yicha faoliyat va yordamchi xizmatlar ko'rsatish	76,1	95,4	98,4	100,2	108,1	32
7	Davlat boshqaruvi va mudofaa; majburiy ijtimoiy ta'minot	631,7	636,6	635,9	637,3	636,8	5,1
8	San'at, ko'ngil ochish va dam olish	65,6	66	67	70,2	71,7	6,1
9	Boshqa turdagi xizmatlar ko'rsatish	1545,1	1562,2	1358,2	1358,2	1534,1	-11
10	Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash	69,5	79,1	72,3	76,2	73,5	4
11	Suv bilan ta'minlash; kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilitatsiya qilish	56,4	44,7	47	50,6	49,5	-6,9
12	Axborot va aloqa	62,7	62,2	58,7	70,5	77,3	14,6
13	Moliyaviy va sug'urta faoliyati	73,5	75,8	72,5	70,4	69,6	-3,9
14	Tashish va saqlash	645,2	646,1	610,5	654,2	633,1	-12,1
15	Yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	301,9	315,3	302,8	341,1	348,8	46,9
16	Ulgurji va chakana savdo; motorli transport vositalari va mototsikllarni ta'mirlash	1401,8	1436,4	1405,4	1535,6	1525,2	123,4
17	Ko'chmas mulk bilan operatsiyalar	66,7	62,4	53,4	63,2	62,2	-4,5
18	Ta'lim	1111,7	1134,4	1158,2	1220,5	1268,7	157
19	Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish	604	616,7	669,5	650,8	671,3	67,3

Ish bilan band bo'lganlar soni quyidagi iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha sezilarli darajada o'sgan, ya'ni 2022-yilda 2018-yilga nisbatan yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlari 46900 taga yoki 115,5 foizga, ulgurji va chakana savdo; motorli transport vositalari va mototsikllarni ta'mirlash bo'yicha 123400 taga yoki 108,8 foizga oshgan.

¹ O'zbekiston respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlangan.

Ushbu 2 ta sohada faoliyat ko'rsatayotgan aholining oshishi, asosan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bilan shug'ullanayotganlar hisoblanadi. Shu bois, aholi bandligini ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni o'rni va ahamiyati oshib bormoqda.

Chunki, bugungi zamon talabi ishlab chiqarishda kam xarajat qilib, ko'proq daromad qilib, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholini bandligini ta'minlash hisoblanadi. Shu bois, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, ularning samaradorligini oshirishda quyidagi vazifalarni amalga oshirish lozim bo'ladi:

birinchidan, Yangi O'zbekiston iqtisodiyotini barpo etishda tadbirkorlik subyektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari samaradorligini oshirish maqsadga muvofiqdir;

ikkinchidan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatida iste'molchilar talablarini o'rganish, ularni bartaraf etishning jozibador vositalarini ishlab chiqish lozim;

uchinchidan, kambag'allikdan farovonlik sari dasturida belgilangan vazifalar ijrosini o'z vaqtida va muddatlarida amalga oshirish orqali aholi bandligini ta'minlash, Shuningdek, tadbirkorlikni rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratib berish;

to'rtinchidan, har bir oiladan bitta tadbirkor bo'lishiga erishish uchun, aholi o'rtasida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida muntazam ravishda tashviqot ishlarini olib borish, soha uchun malakali kadrlarni tayyorlash;

beshinchidan, hududlarning o'ziga xos xususiyatlari, qadriyatlarini, resurs salohiyati, bugungi yoshlarni qiziqishidan kelib chiqib, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish, turizm, IT xizmatlarini ko'rsatish kabi yo'nalishlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni tashkil etish orqali ularning bandligini ta'minlash imkoniyati yaratiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bugungi kunda mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, respublikamizda aholining aksariyati qishloq xo'jaligi tadbirkorligi bilan band bo'lganligini hisobga olib, qishloq joylarda tadbirkorlik faoliyatiga oid huquqiy-me'yoriy hujjatlar hamda banklarning kreditlash siyosati, mikrokreditlash tajribasi bilan tanishtirish borasida treninglar o'tkazish, rivojlangan davlatlarda mikrokreditlashni taraqqiy etish tajribasini o'rganish asosida uni respublikada qo'llash, tijorat banklari tomonidan tajribadan samarali o'tayotgan pilot-dasturlarini kengaytirish, kichik biznesni kreditlashni qo'llab-quvvatlashda nodavlat tashkilotlar va nobank moliyaviy institutlarning faolligini yanada oshirish, respublikaning barcha hududlariga mini texnologiyalar sotib olish uchun mikrokreditlar ajratish mexanizmini soddalash-tirish, tadbirkorlik subyektlarini kreditlashda budjetdan tashqari fondlar va markaz-lashgan resurslar hissasini oshirish, xalqaro donorlik tashkilotlarini ko'proq jalb qilish, mikromoliyalash institutlarini tashkil qilish zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. [Statista. Global SMEs by region.](#)
2. Xolmo'minov Sh. **Mehnat bozori iqtisodiyoti.** Toshkent, 2021.
3. Abdullayev Yo., Karimov F. **Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari.** T.: Mehnat, 2010. – 349 b.
4. G'ulomov S.S. **Tadbirkorlik va kichik biznes.** T.: 2008. – 365 b.
5. G'afurov U.V. **Kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.** Monografiya. – Toshkent: Moliya, 2016. – 208 b.
6. Abulqosimov H.P., Qulmatov A.A. **O'zbekistonda kichik biznes sohasida oilaviy tadbirkorlikning o'rni va uni rivojlantirish yo'llari.** Monografiya. – T.: Universitet, 2015. – 126 b.
7. Ibragimova M.M. **Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining tarkibiy o'zgarishlar asosida samaradorligini oshirish** (Namangan viloyati misolida). Avtoreferat iqt. fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). – T., 2018.
8. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. **Sustainable Development.**
9. [O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi sayti](#)